

משפט בינלאומי

ב.4. מדינות – ריבונות וחסינות

II. ריבונות וחסיונות

עקרון הריבונות - עקרון בסיסי במשפט הבינלאומי, הקובע שכל מדינה זכאית לנהל את ענייניה בעצמה.

עקרון הריבונות דומה במהותו לעקרון ההגדרה העצמית, אך בעוד שהזכות להגדרה עצמית מוקנית לעמים, הזכות לריבונות מוקנית למדינות.

מעקרון הריבונות נובעים עקרונות יסוד נוספים של המשפט הבינלאומי, ביניהם:

*** עקרון השוויון הפורמלי בין מדינות**

סעיף 2(1) למגילת האו"ם: הארגון מושתת על עקרון השוויון הריבוני של כל חבריו.

סעיף 6(1) להצהרה בדבר יחסי ידידות: כל המדינות זכאיות ליהנות משוויון ריבוני. הן בעלות זכויות וחובות שוות והינן חברות שוות בקהילה הבינלאומית חרף הבדלים כלכליים, חברתיים, פוליטיים, או אחרים ביניהן.

*** עקרון אי ההתערבות**

סעיף 2(7) למגילת האו"ם: שום דבר באמנה זו אין בו כדי להסמיך את האו"ם להתערב בעניינים המצויים בתחום הסמכות הפנימית של מדינה [...]

סעיף 3(1) להצהרה בדבר יחסי ידידות: לאף מדינה או קבוצת מדינות אין זכות להתערב, בעקיפין או במישרין, מכל סיבה שהיא, בענייניה הפנימיים או החיצוניים של מדינה אחרת. אשר על כן, התערבות או איום בהתערבות צבאית או אחרת במאפייניה הפוליטיים, הכלכליים והתרבותיים של מדינה מהווה הפרה של המשפט הבינלאומי.

מעקרון הריבונות נובעים גם חלק מכללי החסינות הקיימים במשפט הבינלאומי

יש להבחין בין :

(1 חסינות מדינה

(2 חסינות ראשי מדינות

(3 חסינות דיפלומטית

(1 חסינות מדינה (state immunity)

הכלל - לא ניתן להגיש תביעה אזרחית נגד מדינה בבית משפט של מדינה זרה.

היקף החסינות הצטמצם עם השנים – כיום חלה על פעולות שלטוניות אך לא על פעולות מסחריות או על פעולות אחרות מתחום המשפט הפרטי [נזיקין, עבודה, קניין].

מקור הכלל: דין מנהגי + חקיקה מדינתית (בישראל – חוק חסינות מדינות זרות, 2008, מאמץ את החריג המסחרי, בארה"ב – חוק חסינות מדינות זרות, 1976 מאמץ את החריג המסחרי + חריג תמיכה בטרור).

UN Convention on Jurisdictional Immunities of States and Their Property (2004) – טרם נכנסה לתוקף.

Jurisdictional Immunities of the State (Germany v. Italy), 2012 – ה-ICJ קבע שגרמניה חסינה מפני תביעות פיצויים באיטליה.

הגנה דיפלומטית – במקרים שבהם חלה חסינות, מדינה יכולה להגיש תביעה בשם אזרחיה בערכאה בינלאומית.

(immunity of heads of states) חסינות ראשי מדינות (2)

הכלל – לא ניתן להעמיד לדין פלילי ראש מדינה מכהן בבית המשפט של מדינה זרה.

דוגמאות: עבדוליה ירודיה (קונגו-בלגיה [ופסיקת ה-ICJ בנושא]), אריאל שרון (ישראל-בלגיה), אוגוסטו פינושה (צ'ילה – ספרד/אנגליה).

אין חסינות בערכאות בינלאומיות (סעיף 27 לחוקת רומא)

מקור: דין מנהגי

(diplomatic immunity) חסינות דיפלומטית (3)

הכלל – נציגים דיפלומטים של מדינה זרה וכן המבנים של המשלחת הדיפלומטית אינם כפופים לסמכות השיפוט של המדינה המארחת. לא ניתן לעצור או לנהל הליכים פליליים או אזרחיים (למעט חריגים) נגד נציגים הדיפלומטים. לא ניתן להכנס לשטח של שגרירות זרה או לבצע בה חיפוש ללא רשות.

פרשת המאבטח הישראלי בירדן

מקור: דין מנהגי + אמנת וינה בדבר יחסים דיפלומטיים (1961) (ראו גם אמנת וינה בדבר יחסים קונסולריים, 1963).